

Izglītības resora darbs jaunā mācības gadā

Izglītības ministra prof. A. Tentela runa.

Izglītības ministris prof. A. Tentelis vakar teica Rīgas radiofonā sekojošu runu:

«Ar 1. oktobri uzsāka darbu vislielākā mūsu skolu daļa, proti, mūsu lauku pamatskolas; pilsētu pamatskolas un citas skolas strādā jau kopš 9. septembra. Arvienu resora vadītājiem uzstāda šai laikā dažādus jautājumus, kas visi gan stāv sakarā ar skolas darbu iesākšanos, bet diezgan daudz arī tādu, kas attiecas uz priekšdarbiem, t. ir, kādi organizēšanas darbi darīti, lai skolas darbu varētu kārtīgi un ar sekmēm veikt. Tā arī ir, katru vasaru norit jo intensīvs sagatavošanās darbs, kas top drudzains skolas laikam tuvojoties, paturot acīs uzdevumu, ka labi nostādītas mācības iestādes un izglītības lieta ir valsts un tautas dārga jo dārga kultūras manta, kas tautu un valsti ceļ vienmēr un visur. Šie sagatavošanās darbi ir tas pats, kas zemkopja darbi pavasarī, gatavojot tīrumu sējai. Sējas laiks ir skolas laiks, kad sēj izglītības sēklu, ko plaus un baudīs tauta daudz gadus vēlāk. Tāpēc arī jautājums, ko jūs darba rīku gatavotāji un sēji esat darijuši, lai sēja labi noritētu, vai neesat īsto laiku nokavējuši un svarīgas lietas aizmirsuši?»

Savā šīs dienas mēģinājumā dot atbildi uz dažiem no šādiem jautājumiem, vispirms pieskāršos mūsu darba izdošanās priekšnoteikumiem. Viens no tādiem ir iespēja darboties plānveidīgi, vadoties no lietderības principa — un tuvoties mūsu celākam un augstākam mērķim: visu par Latviju, nacionālu Latviju. Šādu iespēju deva mums pag. gada 15.-16. maija notikumi, kas mūsu nezināšanu pārvērta par noteiktu zināšanu, kas veltīgu meklēšanu un veltu laika šķiešanu pārvērta par noteiktu izglītības programmu, kas slepeno vēlēšanos, lai arī latviešiem un latviešu lietai būtu pienācīgās tiesības, padarīja par atklātu faktu. Un šie nevaru nepieminēt arī šo pārvērtību autorus, it īpaši ministru prezidentu K. Ulmani, ne tikai maija pārgrozījumu dēļ, bet gan tādēļ, ka mūsu valdonis nevien ar sevišķi uzmanību seko mūsu izglītības un kultūras lietām, bet visur un visādi viņas atbalsta un ceļ. Latviešu izglītība un latviešu kultūra ir viņa izcilie niluļi caur un caur, tikai mēs izglītības lauka darbinieki nespejam vēl tikt līdz viņa plašam, dziļam un tālam skatam. Līdz ar viņu izglītības ceļa līdzināšanas darbā ar atzinību jāmin arī visa valdība, kas izglītības lietās vienmēr tiešām skaisti un lietpratīgi rīkojas. Tā tad priekšnoteikumi ir labi, pavisam citādi, nekā tas bija partiju laikos, atliek tikai jautāt, kā resors šo labvēlību izmantojis un vai mēs, skolotāji, un mūsu audzēkņi daudz ko ieguvuši no viņas. Nepemos visā pilnībā un noteiktībā atbildēt, jo resora priekšgalā atrodos tikai trīs mēnešus un vēl nesmu pilnīgi iedzīvojušies visos resora pagājušā un arī agrāko gadu darbos, arī tagadne man vēl pa daļai sveša, maz pazīstu mūsu plašo un daudzpusīgo skolotāju saimi un viņas darbu, darba grību un noskaņojumu. Daudz priekšdarbu veicis mans priekšgājējs prof. L. Adamo-

vičs, daudz celmu izlauzis un gatavojis zemi sējai, par to šeit izsaku savu pateicību; bez viņa priekšdarbiem šī rudens darbs nebūtu bijis tik ražīgs.

Savu pārskatu iesāku ar rīkojumiem, likumiem un noteikumiem, kuŗu mērķis ir bijis tuvināt skolu tautai un reālai dzīvei, neaizmirstot pie tam arī paidagōģiskās un zinātnes prasības un mērķus. Kā svarīgākos uzskatu «Pārgrozījumus un papildinājumus likumā par tautas izglītību». Šis likums tika izdots pagājušā gadā, bet izrādījās pēc viena gada prakses, ka bija vajadzīgi pārgrozījumi un papildinājumi jau šogad, lai izveidotu skolu dzīvi paredzētās valdības skolu politikas virzienā, kā arī lai novērstu dažu nepilnību. Vispirms vajadzēja dot lauku skolu skolniekiem plašāku iespēju piedalīties lauku mājas dzīvē un darbā, kāpēc noteica pamatskolu mācību ilgumu no 150 līdz 215 mācību dienām gadā. Vajadzēja padarīt skolas sistēmu elastīgāku, lai ģimnazijas un komercskolas varētu apvienot nevien ar pilnām pamatskolām, bet arī ar otrās pakāpes klasēm. Pārkārtota arī skolnieku uzņemšana 5. ģimnazijas klasē. Skolotāju pieņemšanas un pārvietošanas tehnika un kārtība ir atvieglota un t. t. Šie likuma pārgrozījumi pieņemti 8. oktobrī.

Augusta mēnesī apstiprināju pamatskolu un vidusskolu stundu plānu. Še nodoms bija samazināt skolā pavadāmo stundu skaitu, izslēdzot galvenā kārtā daudzās grupu stundas, kas pēc daudz stundu sēdēšanas stipri nogurdināja, bet labuma no viņām nebija visai daudz. Ceru, ka darbam lemtās stundas arī intensīvi izmantos. Tas dos iespēju ar sekmēm veikt programmu. Vēlos, lai bērni no pirmā mīrkļa skolā sajustu darba garu, lai nepiesavinātos pārtiecību, it kā skolas darbs būtu rotaļa, spēlēšanās, pie kā nav jāpieliek nopietni pūliņi. Šāds aplams jau pamatskolā iepotētus uzskatus esmu novērojis vēl universitātē, kur dažs labs parāda neciešami vieglprātīgu izturēšanos pret savu darbu, pret savu laiku un līdzekļiem. Vidusskolās ar jauniem stundu plāniem raudzīts arī stingrāk norobežot dažāda tipa skolas. 6. septembrī izdots rīkojums par jauno mācības programmu ieviešanu pirmsskolās un pamatskolās, kamēr vidusskolās apstiprinātas tās pašas programmas un arī tās ievestas. Izstrādātas un iespiestas arī komercskolu programmas, tāpat arī mācības plāni. Iesākta tehnikumu un zemāko arodskolu programmu pārstrādāšana.

Kas zīmējas uz arodizglītību, tad tā arī speciāli ievērota. Izdots jauns skolotāju institūtu likums, kas pieskaņots jaunajam tautas izglītības likumam. Pirmo reizi notikuši un, jāsapka, sekmīgi izvesti visos skolotāju institūtos praktiskie lauksaimniecības darbi, kas deva iespēju jaunajiem topošiem skolotājiem iepazīties arī ar lauksaimniecību, lai arī šeit varētu līdzrunāt un līdzdarboties uz laukiem sabiedriskā darbā, skolēnu mācīšanā, un it īpaši būt piepalīdzīgiem tik svētīgā mazpulku kustībā, kas ar tādu ātrumu izplatījās pa visu valsti tiklab uz laukiem, kā arī pilsētā. Atvērtas arī dažas arodskolas, tā Rīgas pilsēta atvērusi divas tirdzniecības mācības iestādes: vienu tirdzniecības skolu (3-g. kurss) un vienu tirdzniecības darbinieku skolu (2 gadi). Atvērtas vairākas papildu klases pie arodskolām; noorganizētas divas jaunas rokdarbu darbnīcas: Valmierā un Kuldīgā. Šo darbnīcu uzdevums ir rokdarbu mācība pamat- un vidusskolu audzēkņiem. Pati ministrija arī uzņēmusies gādību par arod- un tehnisko skolu grāmatu iespēšanu.

Iepriekšējā mācības gadā ievestie uzņemšanas pārbaudījumi 5. vidusskolu klasē devuši labus rezultātus; pēc spējīgāko skolēnu atlases, kas izdarīta ar pārbaudījumiem, darbs klasēs kļuvis daudz sekmīgāks.

No valsts vidusskolām slēgta valsts ģimnazija Zāleniekos, skolnieki pāriet uz Jelgavas un Dobeles ģimnazijām. Slēgta arī Ludzas krievu ģimnazija. Slēgšana notikusi budžeta līdzekļu trūkuma dēļ. Turpretim Daugavpili nodibināta 2. Daugavpils valsts ģimnazija, apvienojot krievu, baltkrievu un poļu ģimnazijas vienā ģimnazijā ar trim atsevišķiem komplektiem katrai tautībai ar šo tautību mācības valodu. Rīgā atvērta jauna valsts poļu ģimnazija, bet pie valsts krievu ģimnazijas Rīgā atvērts otrs krievu komplekts. Ar

1935./36. māc. gadu slēgtas vairākas minortitātā privātās ģimnazijas (5) uz pašu šo ģimnaziju uzturētāju lūgumu finansiālo sarežģījumu un skolēnu trūkuma dēļ. Šai gadā latviešu ģimnazijās mācās 10.849 skolēni. Mazākuma tautību valsts ģimnazijās — 1.433, mazākuma tautību privātās ģimnazijās ap 1.800. Kā redzams, tad stipri uz priekšu gājusi latviešu vidusskolu attīstība ne vairs plašumā, bet dziļumā. Šo skolu sasniegumi būtu vēl lielāki un jūtāmāki, ja pie viņām varētu nākamā gadā atvērt vai nu 5. un 6. otrās pakāpes pamatskolu vai arī divas sagatavošanas klases. Tādas klases pie visām valsts vidusskolām vajadzētu ap 35, tik maz tāpēc, ka pie daudzām lauku ģimnazijām jau pastāv pilnas sešklasīgas pamatskolas un tas arī no daudziem viedokļiem izrādījies par labu.

Sevišķi jāatzīmē lieliskā Kultūras fonda darbība, kas stipri vien skārusi arī pamatskolu. Kultūras fonds piešķīris daudz līdzekļu skolu mūzikas instrumentiem, mācības līdzekļiem. Sevišķi pieaugušas tautu skolu bibliotēkas un mācības līdzekļi.

Cēlonis atkal šie bijis mūsu tautas vadonis, kas š. g. janvārī griezās ar draudzīgu uzaicinājumu neaizmirst savas dzimtas vietas skolas. Šim aicinājumam bija ārkārtīgs spēks, jo nepārtrauktā strauvē plūst grāmatas, plūst skaidra nauda, plūst gleznas, plūst dažādi mācības līdzekļi, plūst pat smagās klavieres un citi instrumenti. Simtām tūkstošu grāmatu, turpat 200.000 latu naudas. Kam kādreiz sapņos bija ienācis, ka tauta tik dzīvi atsauksies. Un plūdums nebūt nav apsticis! Ar to izdarīts liels kultūras darbs. Lai Dievs dotu, ka vēl ilgi neizsīktu šī atsauce, bet gan arvien vairāk pildītu skolu bibliotēku plauktus. Ar to tiek daudzārt atvieglots skolu darbs un veicināta mūsu zinātniskās literatūras un belletristikas izplatīšanās un attīstība. Ar valdības gādību pieauguši arī Kultūras fonda līdzekļi: ar speciālu piemaksu (15 sant. par metru) no izrādīšanai atļautām ievestām filmām, izņemot kultūras filmas, kas dod stipru pieaugumu, ko izmantot skatuves mākslai. Kultūras fonds uzsācis vēl vienu lielu darbu: mūsu mākslas veicināšanu un izplatīšanu. Šī gada pirmā pusē sarīkoja pirmo mākslas izstādi, kur nopirkti kādi 150 mākslas priekšmeti, kas piespriesti dažādu valsts iestāžu un skolu izdaiļošanai. Otrā tāda pat mākslas izstāde notiks šī gada ziemsvētkos.

Izglītības ministrijas pārziņā stāv arī mūsu teātra mākslas iestādes, tiklab tās, kuras pabalsta valsts, kā privātās, ko pabalsta Kultūras fonds. Lai saskaņotu šo iestāžu darbību, lai dziļāk noskaidrotu viņu uzdevumus, tad izglītības ministrija sasauca viņu vadītāju konferenci, kur paši vadītāji aizrādīja uz trūkumiem un rādīja ceļus, pa kuriem ejot tos varētu novērst.

Izglītības ministrija pa vasaru sarīkojusi dažādus kursus. Še atzīmēšu vēstures skolotāju kursus, kas bija pulcējuši lielu skaitu mūsu vēstures skolotāju, kas ar lielu uzmanību sekoja lektoru daudzārt jauniem pētījumiem. Šie kursi atkal mums rādīja, ka latvietis var lepnis būt ne tikai uz savu tagadni, kad viņš tik īsā laika sprīdī varējis izrādīt tik daudz ieguvumu un sasniegumu, bet ka viņš var lepnis būt arī uz savu pagātni.

Par augstskolām šoreiz nerunāšu. Vēl būtu dažs labs vārds sakāms, bet manā rīcībā nodotā pusstunda tuvojās beigām. Griežos vēl pie skolotājiem, pie tā dzīvā spēka, kas mūsu skolu un visu mūsu izglītības darbu var celt un var gāzt, var vest pilnībai pretim un var to galīgi iznīcināt. Ministrija un valdība var izdot tos skaidstākos noteikumus un likumus, var izteikt labākos novēlējumus, bez skolotāja tam visam nebūs nekādas nozīmes. Skolotājs labs — viss būs labi. Visā visumā mūsu skolotāji ir labi, lai arī viņu lielā saimē atradīsies dažs labs, kas būtu citādi kvalificējams.

Beidzot izsaku pateicību visiem, kas mums šā vai tā gatavojuši un pašķīruši ceļu. Novēlu skolotājiem priekšā esošā mācības gadā būt īstiem ceļa rādītājiem jaunai paaudzei, lai viņa izaugtu par krietniem valsts pilsoņiem un labiem latviešiem, vecākiem piedzīvot daudz prieka un bērniem gūt labas sekmes.»

Laime turpina augt

2866. Sevišķi daudz braucēju būs no Jaungulbenes pag., kur jau pieteikušies 500 svētku apmeklētāju, aiz jaungulbeniešiem nāk ļaudonieši, kas svētkus apmeklēs 370 dzelzceļu braucēju pulkā. No Mārcienas pag. brauks 150, Bērzaunes — 139, Kalsnavas — 156, Cēsaines — 103 un t. t. Daudzi Madonas apr. iedzīvotāji nokļūšanai uz zemnieku plaujas svētku vietu Koknesē izlietos zemes ceļu satiksmes līdzekļus.

Arī Latgales jaunatne pošas zemnieku plaujas svētkiem. Latgales jaunatnes biedrības un Latgales zemnieku jaunatnes biedrības vadība, uz savu biedru izteikto vēlēšanos piedalīties zemnieku plaujas svētkos Koknesē, braukšanu uz svētkiem nokārtojušas organizētā veidā. Latgales jauniešos atsaucība bijusi sevišķi dzīva un līdz šim pieteikušies braukt uz svētkiem jau pāri par 500 dalībnieku no Latgales visiem novadiem. Latgales zemnieku jaunatne b-bas valdes loc. J. Soma vadībā zemnieku plaujas svētkos ieradīsies svētdienas rītā, lai būtu par lieciniekiem un dalībniekiem tur, kur latviešu zemnieki vienprātībā un īstenā saskaņā svinēs šāda veida svētkus pirmo reizi.